

Gauta 2009 02 18
Pabaiga. Pradžia „Logos“ Nr. 58

EGIDIJUS MAŽINTAS

Lietuvos žemės ūkio universitetas

KŪRYBINIAI IR HUMANISTINIAI IDEALAI V. BOGUSLAVSKIO (1757–1829) TEATRO FILOSOFIJOJE (Vilniaus miesto teatre)

Creativity and Humanistic ideals of V. Boguslavski's (1757-1829)
Philosophy of Theatre (in the Vilnius theatre)

SUMMARY

Because of the displacement and loss of a vital intellectual tradition, the rupture between the Lithuanian art theater in Vilnius in XVIII century culture and the present is obvious. Because compromised forms of metaphysical thinking, its contemporaneity becomes impenetrable for Lithuanian theater rationality. Boguslavski's teaching and art therapy or pedagogy is a system which has its own inner logic. It is evident that various works of Boguslavski have a particular energy. Boguslavski's theater creations are so clear, that you can stand and explore any constituent element in the space of Lithuania. As theater arts creator, Boguslavski did many wonders, which were very unique to him. The meaning of Boguslavski is that he has found his own place in space, and he asks us to seek it in the future. The magic of Boguslavski's personality and creation are charms of individuality, which are his ability to act creatively and magically with life changes.

SANTRAUKA

V. Boguslavskio, kaip teatro menininko, artisto ir režisieriaus karjera pradėjo kryptingai formuotis Vilniuje. Galima išskirti V. Boguslavskio teatrinės kūrybinės veiklos metodus: bendrąją, specialiąją, eksperimentinę ir praktinę. V. Boguslavskio teatro repertuaras įvairus: šalia klasikinių dramos scenos veikalų, italų operų buvo statomos melodramos, tragedijos, vodeviliai ir kitokie pramoginiai veikalai, susilaukę didelio populiarumo. V. Boguslavskio, kaip teatro menininko, karjera tęsėsi visą gyvenimą. V. Boguslavskio Vilniaus teatro mokykloje buvo dėstomi svarbiausi scenos dalykai: judesys, retorika, vokalas, artistinis meistriškumas ir vaidyba.

RAKTAŽODŽIAI: meno istorija, valia, gyvenimas, gėris, blogis, ugdymas.

KEY WORDS: history of art, will, life, good, evil, education.

TEATRE VAIDINAMA DAUG MIRČIŲ, KAD IDĖJOS TURĖTŲ DAUG GYVYBĖS

Vilniečiai artistai su Boguslavskiu buvo nuolatiniai svečiai Dubne, Gardine, pasiekdavo net Lvovą, Minską, Vitebską. Per penkerius darbo metus Boguslavskio vilniečių teatro trupė žymiai išaugo, į ją atėjo daug įvairaus profilio aktorių. Trupės spektakliai sulaukė pasisekimo. Iš pagrindinių Boguslavskio trupės aktorių, glaudžiau susijusių su Vilniumi, minėtini A. Mežinskis, J. Hempinski, S. Dešner, M. Jasinska. Apie 1786 m. Vilniuje trupė padidėjo. Savo režisuotuose spektakliuose (operose ir dramose) Boguslavskis atliko daugelį pagrindinių vaidmenų, kurie pasižymėjo raiškia plastika, mimika, aktoriniu meistriškumu, bei sodriu balsu (bosas), prancūziška vokalo mokykla. Spektaklių režisūrai būdingas ansambliškas, scenografijos, vaidybos darna. Gausus buvo ir operinis repertuaras: D. Cimarosa'os *Italė Londone*, N. Piccinni *LaCecchina*, A. Salieri *Pavyduolių mokykla*, J. Albertini *Don Žuanas*, E. R. Duni *Du medžiotojai ir pienininkė*. Taip pat Molierė'o, Voltaire'o, P. Beaumarchais (*Figaro vedybos*), L. S. Mercier'o, von Kotzcebuė's, G. E. Lessingo tragedijų ir komedijų, kitų dramaturgų bei kompozitorių veikalai. Labiausiai Boguslavskis žavėjosi švietėjiška Voltaire'o veikla, taip pat Molierė'o kūriniai. Komedijose vaizduodamas ne tik „dvaro ir miesto“ gyvenimą, kaip reikalavo LDK didieji kunigaikščiai, bet ir žemesniųjų sluoksnių buitį, Boguslavskis sukūrė platų XVII a. Lietuvos gyvenimo paveikslą. Jo kūrybos principas – sekti gyvenimo tiesą: „kada jūs vaizduojate žmones, jūs turi-

te vaizduoti juos tokiais, kokie jie iš tikrųjų yra“, – panašiai rašė ir Moljeras. Realistinius Moljero kūrybos bruožus išugdė glaudus Boguslavskio ryšys su liaudies kūryba. Ilgą laiką važinėdamas po provinciją, jis turėjo progos susipažinti su liaudies farsais, iš kurių sėmėsi „sultingo“ liaudies jumoro. Boguslavskio režisuotose komedijose dažnai veikia liaudies atstovai (valstiečiai, tarnai). „Lietuvių tautosakoje, palyginti su kitais kraštais, lyrikos subuitiškėjimas – labai vėlyvas reiškinys, todėl bazę tam subuitiškėjimui sudarė apeiginių žanrų kūriniai (daugiausiai vestuviniai).“⁴⁵ Bet lietuviai iš esmės dar nebuvo atitrūkę nuo savo tradicijos kamieno. Ypač idomiai sukurti tarnų paveikslai. Gudrumu, sąmoju, apsukrumu jie dažnai pralenkia savo šeimininkus. Boguslavskio spektaklių veikėjai kalba gyva šnekamąja kalba, režisierius vykusiai panaudoja liaudies posakius ir priežodžius. Boguslavskis dar vaidindamas prancūzų trupėje suprato, kad Moljeras nebuvo griežtas klasicizmo taisyklių šalininkas. Jis ne visada laikėsi vienumų sistemos, nesilaikė ir klasicizmo reikalavimo griežtai atskirti tragiškąjį elementą nuo komiškojo. Todėl jo komedijoms būdinga gyvas veiksmas ir spalvingos situacijos, žinoma, klasicizmo estetikos antspaudas jaučiamas. Kai kuriose savo komedijose jis išlaiko vienumų reikalavimus. Boguslavskio režisuoti ir aktorių sukurti charakteriai taip pat būdingi klasicizmo literatūrai: dauguma jų statiški ir vienpusiški ir todėl pasižymi vidiniu turtingumu, būdingu Šekspyro

charakteriams. Juokdamasis iš ydos, Boguslavskis ją išskiria, padidina. Pirmosios Moljero komedijos buvo vadinamos papročių komedijomis. Boguslavskis papročia visuomenės pažiūras ir papročius. Šiose komedijose dar daug išorinių priemonių, kuriomis stengiamasi sukelti juoką (mušimas lazdomis, persirenginėjimai, grubūs pokštai). Bet kaskart meniškesni darosi Boguslavskio sukurti komiški charakteriai, o kartu gilėja ir visuomeninė satyra. Todėl gyvi asmenys jo pastatymuose, ypač komedijose, farsuose, lyg ir paverčiami kokios nors

ydos, pvz., nežabotos aistros, tipais. Jei Moljeras įėjo į pasaulinę dramaturgiją pirmiausia kaip ryškių satyrinių tipų – veidmainio, šykštuolio, moterų viliootojo – kūrėjas, tai režisieriaus Boguslavskio pastatytos Moljero komedijos įdomios savo sąmojingomis situacijomis, įdomiai pateiktomis intrigomis, šmaikščiais dialogais, charakterių ryškumu. Boguslavskio statomų Moljero sceninių veikalų populiarumas Vilniuje pasiekė apogėjų. Prancūzų klasikas buvo vienas mėgstamiausių vilniečių žiūrovų dramaturgų.

TEATRO MENININKO TEMPERAMENTAS – TAI VISUMA ĮGIMTŲ ŽMOGAUS PSICHINIŲ YPATYBIŲ, NULEMIANČIŲ KŪRYBINĖS VEIKLOS DINAMIKĄ

Tačiau jo dievaitis buvo F. Schilleris (1749–1805), jo kūrinius mėgo ir vilniečiai žiūrovai. Boguslavskis buvo puikus komikas, geras operos solistas, daug nusipelnęs pedagogas, išvalgus režisierius, sugebėjęs suburti profesionalią aktorių trupę. Štai keletas jų:

Salomėja Dešner (1759–1809), Boguslavskio vadinama „pirmąja dainininke“ operose, susilaukusi didelio pasisekimo kaip amantė bei subretė komedijose, gimė Bialystoke, vėliau tapo dvaro dama, nors buvo „žemos kilmės“. Anksti išryškėjo jos sceniniai gabumai, geri aktoriniai duomenys. Susižavėjęs, karalius pasiuntė ją į Varšuvą, pas Rikšą, Boguslavskis greitai pamatė jos gabumus ir važiuodamas į Lietuvą, pasikvietė ir ją. Padirbusi penkerius metus Lietuvoje, Dešner vaidino Varšuvos tautos teatro trupėje, bet po kurio laiko grįžo į Vilnių ir įstojo į D. Moravskio trupę, 1803 m. subūrė sa-

vo trupę Gardine; ji vaidino Suvalkuose, Bialystoke ir kitur. Mirė Gardine.

Petronėlė Drozdovska (Drazdauskaitė, gimė 1767–1812) atvyko pas Boguslavskį iš Slonimo operos. Boguslavskis ją laikė labai gabia. Ji gerai vaidino įvairiausią repertuarą nuo tragedijos iki komedijos, dainuodavo operose antraeilės partijas. 1786 m. pasiliko Vilniuje su Boguslavskiu.

Magdalena Jasinskaitė, smulkaus bajorėlio duktė, anksti pakliuvo į Karolio Radvilos teatrą Nesvyžiuje ir greitai išgarsėjo. Boguslavskio atsivežta į Vilnių, žaibiškai pelnė vilniečių simpatijų, nes turėjo „nuostabų balsą, iš karto atskleidžiantį pirmąją dainininę“. Vėliau dainavo Varšuvoje, Krokuvėje. Anksti mirė.

Andrius Mežinskis (1750–1810), kilęs iš istorinės Lietuvos, didelę savo gyvenimo dalį praleido Vilniuje. Pradėjęs aktorius darbą Varšuvoje netrukus tapo

Vilniuje veikiančios Boguslavskio trupės nariu, „tapo vienu iš Jogailaičių sostinės miesto scenos ramsčių“. Su Boguslavskiu jis išvyko į Varšuvą, o vėliau į Lvovą, bet, perėjęs į D. Moravskio trupę, grįžo į Vilnių.

Sunku buvo to meto aktoriams. Reikėjo daug gabumų, moralinio tvirtumo, stiprios valios, norint išsikovoti žiūrovų simpatijas. Nedidelis teatro kolektyvas, įvairus repertuaras (tragedijos, komedijos, operos buffa ir serio, baletai) reikalavo aktorinės technikos, vaidybinio universalumo. Oskerkų rūmuose įsteigta teatre buvo pristatytos ložės ir galerija, buvo įsigytas naujas garderobas, nes senasis gastrolių metu besikeliant per upę nuskendo, kaip ir spektaklių dekoracijos, kostiumai, rekvizitas ir kitas inventoriūs. Jaunystės meilės mieste Vilniuje Boguslavskis apsisusto penkeriems metams, nuolat rašė atsiminimus, kuriuose ir vėliau daug vietos skyrė Lietuvos laikotarpiui bei ryšiams su Lietuva. Atsiminimuose atsiskleidžia auto-

riaus asmenybė, jo glaudžiausi ryšiai su teatru, įvairi veikla: rašė pats ir vertė scenos veikalus, buvo režisierius ir impresarijus, demokratiškai nusiteikęs LDK pilietis, simpatizavęs 1794 m. sukilimui, bet būdamas diplomatiškas pašnekovas, sugebėjo vėliau rasti kalbą su okupacinės carinės valdžios atstovais ir įtikinti teatro spektaklių būtinybę.

Boguslavskio teatrinė veikla buvo labai plati, itin populiarūs buvo jo opera *Krokuviečiai ir kalniečiai*, jis parašė keletą veikalų, daugiatomį aktorius meistriškumo vadovėlių *Dramaturgija, arba scenos meno mokslas* (aktualus vadovėlis, būtų nuostabu, kad teatrologai išverstų į lietuvių kalbą), lietuvių didikų pavyzdžiu, vėl atgaivino Vilniuje, vėliau Varšuvoje, teatrinę mokyklą ir jose dėstė, parengė didelį būrį scenos darbuotojų, įsteigė pirmąjį viešą teatrą Vilniuje. Boguslavskis pirmasis režisierius pastatęs visus dramaturgo W. Schakespeare'o dramos veikalus. Sportiniais terminais – tai pasaulio rekordas!

GILIAU KASI, DAUGIAU RASI: NESPAUDEŠ NORAGO, NEKĄSI PYRAGO

Viena yra turėti viziją, kita – ją įgyvendinti. Tam reikia laiko, reikia nuosekliai dirbti, įveikti daugybę biurokratinių kliūčių, patirti nesėkmių, praradimų, nevilties ir net išdavystę... Tačiau, įveikęs sunkias gyvenimo pamokas, Boguslavskis, skirtingai nuo kitų savo kolegų, nekilo į džiaugsmo, aplankiusios sėkmės ir euforijos aukštumas, o vėl siekė savo svajonių tikslo – tarnauti Lietuvos teatro idealams, kurie jau buvo tapę Maestro gyvenimo dalimi. Jis statė

tuo metu Vakarų Europoje populiarūs Pikserekuro melodramas. Čia pasireiškė ir teatrinės didaktikos, kaip mokymo teorijos, tikslas – tirti ir sudaryti palankias ugdymo sąlygas jauniems gabiems teatralams, taip pat sukurti mikroklimatą teatrinėje mokykloje ir teatre, programuoti teatrinės bendruomenės švietimą, mokymo turinį ir kita. Teatro mokykloje buvo dėstomi svarbiausi scenos dalykai: judesys, retorika, vokalas, artistinis meistriškumas ir vaidyba. Labai svarbūs

emociniai išgyvenimai, aktorius, būsimą teatro pedagogo motorinių, technologinių, kūrybinių veiksmų, judesių mokymas, kaip ir kūno kultūros, artistinio meistriškumo, piešimo, muzikos ir vokalo pamokos. Artistų mokymo turinio integrali kompleksinė teorija, savitas požiūris į mokymo turinį Boguslavskio teatrinės didaktikos raidoje išsirutuliojo į teatrinio ugdymo turinio teorinius pagrindus. Visapusiškos pilnutinės teatrinės asmenybės ugdymas – svarbiausias teatro vadovo tikslas. Ugdytinis ir ugdytojas, jų savybės. Ugdytinio vieta ir vaidmuo ugdymo procese, jo individualūs ir amžiaus bruožai. Ugdytinių pažinimas – ugdymo išeities pozicija, jo svarba ugdymo procese. Įvairūs mokinių pažinimo aspektai (gebėjimų, poreikių, interesų ir kt.). Įvairių iracionalių valios impulsų susidūrimas pasaulyje nuolat kuria chaosą ir prieštaravimus, kurie pirmiausia iškyla tarpusavio konfliktuose ir nesantaikoje. „Todėl žmogus

turi išmokti atsiriboti nuo visuomenės šurmulio, išorinio pasaulio poreikių, rūpesčių, nemalonumų ir pasinerti į savo vidinės dvasios erdvės platumas.“⁶ Kiekybiniai ir kiekybiniai mokinių pažinimo (tyrimo) metodai: stebėjimas, apklausa (interview, pokalbis, anketa), testai, pedagoginis eksperimentas, sociometrija, veiklos rezultatų, dokumentų, tekstų analizė. Duomenų apie mokinių naudojimą ugdymo procese – tokia teatro pedagogo ir režisieriaus Boguslavskio veiklos Vilniuje teatrinės pedagoginės mokyklos aritmetika ir kūrybinis auditas, nepralenkta, bet nepelnytai pamiršta... Boguslavskio mokymo proceso modelis, pagrindiniai jo komponentai: mokymo tikslas, turinys, metodai, formos, priemonės, vertinimas – buvo europinio mokymo lygio. Teatro pedagogo – režisieriaus darbas – tai mistinis kelias, kai režisierius-pedagogas atsisako dogmų, dega tikros prigimties, dvasios realizacijos atradimu.

VADOVAVIMAS XVIII A. LIETUVOS TEATRINIO UGDYMO (MOKYMO IR MOKYMOŠI) PROCESUI

Jau tada buvo galima išskirti Boguslavskio teatrinės didaktikos metodus: bendrąją, specialiąją, eksperimentinę ir praktinę. Lietuvių ir užsienio didaktikos tyrėjų mokymo teorijos raida yra glaudžiai susijusi su mokinių ir mokytojų kūrybinės ir pedagoginės sąveikos funkcionalumu. Pedagoginių santykių aspektai Boguslavskio darbe panašūs į vėliau dirbusio mokytojo J. Vabalo-Gudaičio pedagoginės sąveikos teoriją. Praktinio mokymo organizavimo tyrimo esmę sudaro atsakymai į svarbiausius mo-

kymo klausimus: kodėl mokyti, ką mokyti, kaip mokyti, kada mokyti, kokiomis sąlygomis mokyti. Boguslavskio teatro repertuaras buvo panašus į Moravskių: šalia klasikinių scenos veikalų, italų operų buvo statomos melodramos, tragedijos ir kitokie pramoginiai veikalai, sulaukę didelio populiarumo. Po to, kai sutvirtėjusi Vilniaus teatro trupė, vadovaujama Boguslavskio, gastrolėse sulaukė didelio pasisekimo, likimo pirštas menininką eilinį kartą vėl išsviedė iš pernelyg intensyvios ir įsisiūbavusios

veiklos Vilnijoje. Įvertinęs Boguslavskio pasiekimus lenkų dvariškių paveiktas Lietuvos Didysis kunigaikštis ir Lenkijos Karalius įsako vietinių žiūrovų mėgiamam Boguslavskiui tuoj pat palikti Vilnių ir persikelti Varšuvon. Ten atvykęs jis akivaizdžiai įsitikino, kad teatrinis gyvenimas Vilniuje buvo intensyvesnis, įvairesnis ir profesionalesnis. Varšuvoje akivaizdžiai trūko europinio lygio vadybininko, talentingo dramos ir operos teatro vadovo bei artisto. Boguslavskiui išvykus, Vilniuje net iki 1795 m. nebebuvo nuolatinės trupės, lankėsi tik gastroliuojantys artistai. Retai kuri teatro trupė išsilaikydavo ilgiau kaip metus. Čia nuolat gastroliavo J. Zulkevskio, D. Moravskio, A. Žukovskio ir jo žmonos J. Balandytės, Kvasnevskio ir kitos teatro artistų trupės. Geriau sekėsi Gardino publikai: mieste porą metų dirbo D. Moravskio, J. Šimanskio trupės. Šiose trupėse savo aktoriaus karjerą pradėjo D. Moravskis, M. Korvelytė-Moravskė, M. Kažynskis ir kiti, vėliau tapę Vilniaus teatro vadovais. Po kelerių metų darbo ir sėkmingų spektaklių, Varšuvoje pavyduolių „rūpesčių“ ir intrigų dėka, Boguslavskis vėl „deportuojamas“, bet

ne ten, kur nori jo širdis – Vilniun, o dar toliau. Nuo 1795 m. penkis sezonus jis darbavosi Lvove, kur kažkada jau buvo vaidinęs su tuo metu ypač populiaria LDK susibūrusia prancūzų artistų trupe. Visiems lietuviams metas suprasti, kad caro valdžios gniaužtuose mums turi rūpėti kolektyvinis išlikimas, būtina suprasti kad jo Didenybė Lietuvos teatras gali atsidurti mūsų rankose tiek pat, kiek ir kitų nesuprantančių, nacionalinių tautinių dvasios vertybių nevertinančių kitataučių rankose. Mes esame senos plačios ir gilios upės, vadinamos Lietuvos Didžiąja kunigaikštyste, teatrinės-muzikinės kultūros šaltinis ir turime siekti, kad ši upė nebūtų drumzlina, užteršta ir neišsektų. Visada bus ir atsiras žmonių, liudijančių aukštesnį gyvenimo ir veiklos lygį, savo drąsa, ištvėrme ir pasiaukojimu pakreipiančių istorijos vagą kita linkme. Boguslavskis savo asmeniniu pavyzdžiu mums byloja, kad ir sunkiausiu lietuvių kalbos ir kultūros draudimo laikotarpiu atgyja būtinybė įsiklausyti į tautos slepiamas kultūrinės gelmes ir būti švyturiu nušviečiant kelią, į kurį turėtų pasukti visi lietuviai.

TAS KURIS NORI BŪTI LAISVAS MENININKAS, YRA IŠ TIESŲ LAISVAS

Visų pirma čia teigiama, kad Boguslavskio kaip teatro menininko karjera tęsiasi visą gyvenimą, vadinasi, režisieriaus, menininko karjera – tai ne vienkartinis pasirinkimas ar pasiekimas. Tai visą gyvenimą trunkantis pasirinkimų procesas, kur kiekvienas pasirinkimas veda prie naujos scenos menininko karjeros situacijos ir naujų pasirinkimų: laisvai samdomo artisto, laisvo menininko sta-

tuso. Nė vienas pasirinkimas, koks jis bebūtų geras, negali užtikrinti sėkmingos teatro menininko karjeros visam gyvenimui. Tada, kaip ir šiandien, renkantis ne labai paklausią artisto specialybę, niekas negalėjo garantuoti, kad ji tokia, kokia yra dabar, išliks po dešimtmečio ar net kelių šimtmečių. Net jeigu šiandien jus priėmė dirbti į labai perspektyvią trupę ir talentingo režisieriaus vadovaujamą

teatrą, niekas negali žinoti, kiek ilgai ši trupė gyvuos ir kiek jos reperturas bus paklausus ir reikalingas ateityje. Teatro menininko karjera – tai darbo, talento ir nuolatinio mokymosi sceninė patirtis. Darbas teatre jau tada Lietuvoje buvo suprantamas kaip sau ar kitiems vertingos kūrybinės veiklos atlikimas. Todėl režisieriaus darbas – tai ne tik tai, ką darome kaip profesionalai ar siekdami uždirbti pinigų, reikalingų pragyvenimui, bet ir tai, ką darome laisvalaikiu, savanoriškai, be jokio užmokesčio, ir tai, kas į Lietuvą savo protėvių Tėvynę atvykusiam artistui tada atrodė ypač prasminga, įdomu ir kartu malonu.

Lietuvos teatrologai galėtų peržiūrėti savo nuosprendį Lietuvos profesionaliojo meno pradžiai, deja, sovietinė ideologija, matyt. ir šiandien yra gaji, o siauri

asmeniniai interesai neleidžia Lietuvos teatrams švęsti pelnytus kelių šimtų metų senumo jubiliejus. Boguslavskio klasikiniai darbo principai – moksliskumas, prieinamumas, sistematika, nuoseklumas, sąmoningumas, aktyvumas, žinių, mokėjimų, įgūdžių įtvirtinimas, artistinio meistriškumo teorijos ir praktikos ryšys, kaip vėliau ir jo mokinio D. Moravskio darbai, galėtų tapti šiuolaikinio auklėjimo pavyzdžiu. Tikslingumu, bendruomenės auklėjimu ir panašiai. Boguslavskio darbo metodika niekuo nenusileido Vakarų šalių teatrinio ugdymo sistemoms. Lietuvos teatro švietimo humaniškumo principai ir jų įgyvendinimo pagrindai buvo padėti dar 1785–1790 m. Aktualus yra Boguslavskio teatro mokymo turinys kaip medžiaginės ir dvasinės Lietuvos teatrinės kultūros vertybių visuma.

IŠVADOS

Boguslavskio teatrinė veikla Vilniuje XVIII a. pabaigoje buvo svarbus postūmis aktorinio meistriškumo, taip pat suaugusiųjų meniniam ugdymui ir saviugdai. Suvokdamas lietuviškos pagoniškos teatrinės tradicijos gilumą ir gyvybingumą, įtvirtino aktorius profesinio tobulinimo svarbą, Boguslavskis savo filosofinėmis teatrinio meno išvalgomis ir kryptinga vadybine, bei menine veikla padėjo Lietuvos gyventojams suvokti teatrinio meno edukacinę svarbą. Boguslavskio veikla to meto Lietuvoje buvo tikrosios

teatrinės kultūros pavyzdys. Grįsdamas sceninio meno ugdymo koncepciją europinėmis ir lietuviškos teatrinės kultūros koncepcijomis, siekė ugdytiniams įskiepyti pilietiškumo, meno profesionalumo ir nuolatinio kūrybinio tobulinimosi svarbą. Boguslavskiui pavyko supažindinti Lietuvos žiūrovus su įvairių laikotarpių ir įvairių šalių dramaturgų bei kompozitorių scenos veikalais. Juos pristatydamas režisierius ir artistas nevengė atskleisti savo sceninio meno raidos filosofinių ir kūrybinių įsitikinimų.

Literatūra ir nuorodos

⁵ Donatas Sauka. *Lietuvių tautosaka*. – Vilnius: Mokslas, 1982, p. 126.

⁶ Vaida Asakavičiūtė. Žmogiškosios būties

tragizmas Schopenhauerio ir Nietzsche's etinėse koncepcijose. // *Logos*, Nr. 49, 2006, p. 216.